

tion with schools, which includes: following the primary and secondary school programs, permanent contacts with school teachers, joint preparation by the museum and school staff of the program of visits and method teaching in the museum.

Djelatnosti Etnografskog muzeja Zagreb u funkciji obrazovanja

Nada Majanović
Etnografski muzej,
Zagreb

Primljeno: 12. 1. 1988.

Etnografski muzej Zagreb osnovan je 1919. godine zaslugom predanog sakupljača narodnog blaga veletrgovca Salomona Bergera, a nakon gotovo 100 godina od prvih upozorenja o značaju narodne materijalne i duhovne kulture te o potrebi njenog sakupljanja i čuvanja. Početna imovina (fundus) muzeja bile su Bergerove zbirke, pa kasnije etnografske zbirke iz nekadašnjeg Školskog muzeja i Muzeja za umjetnost i obrt. Danas ogroman fundus od oko 60.000 predmeta govori o mnogim donatorima koji su svojim darovanjem obogatili zbirke s područja cijele Hrvatske i Jugoslavije, kao i zbirke materijalne kulture izvan-evropskih zemalja.

Dio bogatog fundusa izložen je u izložbenim dvoranama kao **stalni muzejski postav**. Obnovljen 1972. godine (postav je riješio akademik Edo Kovačević, a manekene akademik Vanja Radauš kipar i slikar) konceptijski je prilagođen mogućnostima obrazovne djelatnosti. Prije svega vrlo vizualno rješenje postava u dvoranama, mogućnost slobodnog kretanja i velikih grupa u prostoru postava, te mogućnost održavanja nastave. U prizemlju (dvorana desno) su izložci o sabiraštvu, obradi zemlje, stočarstvu, lovu i ribolovu, pčelarstvu, proizvodnji tekstila, košaraštvu i ločarstvu – kao dio narodnog gospodarstva i rukotvorstva panonskog, dinarskog i jadranskog područja. Prikazani su tako da se može pratiti razvojni put i tok same proizvodnje. Izložbeni je prostor upotpunjen zemljopisnim kartama, prikazima povijesnih zbivanja, fotografijama i opširnim legendama na našem i stranom jeziku. Na taj način posjetilac će dobiti vjernu sliku seoskog gospodarstva i rukotvorstva, sredine iz koje je poteklo, kao i put razvoja, ali i stagnacije.

Povijesna i kulturna zbivanja, preobrazbe, kulturne utjecaje i slojeve, odnose u porodici, selu i društvu, narodne običaje, vještine tkanja, šivanja,

Detalj s putujuće izložbe Etnografskog muzeja u Zagrebu **Rukotvorstvo sjeverne Hrvatske**, održane u Centru za kulturu, Ivanićgradska 41 a, Zagreb, 1977. godine

vezenja, smisao naroda za lijepo – oblik, posebnost boja, sve će posjetilac upoznati u dvoranama prvog kata na izložbenom dijelu nošnje i upotrebnog tekstilnog materijala panonske, kao i dinarske i jadranske zone. Teško je reći u kojoj je vitrini izložen vredniji (ne bogatiji!) materijal. Kulture van-evropskih naroda (prizemlje – dvorana lijevo) zastupljene su građom s područja jugoistočne Azije, Orijenta, Polinezije, Melanezije, Južne Amerike, zapadne Afrike i Australije.

U danima otvorenim za javnost dežuraju četiri kustosa (jedan glavni koji koordinira rad muzeja i sporedni), pa je tako najavljenim (organiziranim) i najavljenim grupama i ostalim posjetiocima omogućeno **stručno vodstvo**. Za one koji ne žele platiti vodstvo u muzeju postoji i tiskani materijal, nešto jeftiniji **vodič kroz muzejski prostor** (na hrvatskom jeziku 1000, engleskom

1500) te **tumač izložbene građe** (hrvatskom 2000, engleskom 3000). Uz povremene izložbe (vidi dalje) besplatno se dobije **katalog ili informativni listić** o izložbi.

Dugogodišnjim radom stečena su iskustva temeljena na uvjetima i mogućnostima kojima djeluje Muzej kao i škole. Rješenja smo tražili prije svega u utvrđivanju **zajedničkog plana i programa škola i muzeja**, obaveznim **posjetama muzejskog pedagoga školama, pismenim obavještenjima** o povremenim izložbama u muzeju, te didaktičkim osmišljavanjem **odgojno-obrazovnog rada u muzeju**, ali i **muzeja u školama**.¹

Poseban obrazovni rad u stalnom muzejskom prostoru (od proljeća do jeseni) je rad sa centrima za predškolski odgoj, osnovnim školama, te centrima za usmjereno obrazovanje (i zimi u odjelu).

Sa centrima za predškolski odgoj do govori se predavanje ili vodstvo kroz stalni postav (samo s kustosima koji se mogu prilagoditi izlaganju dječjem uzrastu) na temu **Posjetili smo muzej**. Djeca borave u muzeju jedan sat, a u povratku organiziraju se u vrtiću aktivnosti vezane za doživljaj u muzeju: razgovori, slušanje izvorne narodne glazbe s ploča, dekoracija soba dnevnog boravka s tradicijskim upotrebnim predmetima, a posebno je izražajna likovna aktivnost. Dio tih radova muzej dobije za dokumentaciju.

S osnovnim školama radi dopune nastave razrađene su teme prema predmetima i razredima koje se održavaju u muzeju ili u školi (prilog 1,2). U muzeju u stalnom prostoru održavaju se prije svega **specijalizirana vodstva** kao dopuna nastavi, **nastava likovnog odgoja**² uz uvodno predavanje kustosa za određenu temu (npr. lončarstvo-razvoj, tehnika, oblik, itd.), te **posebne aktivnosti** za vrijeme školskog raspusta (npr. **Vezite s nama, Izradujemo narodni nakit, To je narodno blago**) gdje se učenici upoznaju s mogućnostima izrade i korištenja narodne baštine kao predložka za rad.

Sa centrima za usmjereno obrazovanje suradnja je u okviru **prakse u muzeju** tijekom 6 dana. Prva dva dana planirana su za obavezno upoznavanje učenika sa stalnom postavom, ulogom i organizacijom muzeja (prilog 3).

Muzej posjeduje dvoranu za povremene, specijalne tematske izložbe s područja etnografske građe našeg muzeja ili srodnih muzeja u zemlji ili van nje. Godišnje se prezentira oko pet izložaba (3 naše). S vrlo definiranom stručnom građom i obradom, one su pretežno informativnog karaktera. Samo neke su bile koncipirane kao didaktičke.

U nizu obrazovnih aktivnosti van muzeja od postavljanja izložaba u školama³, predavanja, suradnjom u organiziranju školskih etnografskih zbirki, kino-klubovima vezilja preko izložaba u dječjim centrima⁴ (prilog 4), suradnjom s radnim organizacijama⁵, centrima za kulturu, KUD-ovima, društvom »Naša djeca«, Smotrom folklor (izložba s Malom školom za odrasle), TS grada Zagreba, komitetima za društvenu djelatnost pri općinama itd, itd. Muzej je imao uvijek isti cilj – upoznavanje bogate materijalne i duhovne kulture naših naroda.

O obrazovnom radu u muzeju i izvan muzeja, kao i propagandnom radu (za sve aktivnosti u muzeju javnost je informirana pismenim obavijestima pojedincima, te sredstvima javnog informiranja) brigu vodi viši kustos muzeja, etnolog (s nekoliko godina radnog iskustva u školi). Muzej već godinama

ima Didaktičko-propagandni odjel s dva planirana izvršioca – pedagogom i propagandistom.

Ostaje ipak nekoliko otvorenih pitanja:
– suvremeni muzej ima ozvučenje postava;
– suvremeni muzej ima radno vrijeme od 9 do 20 h;
– suvremeni muzej ima predavaonice;
– suvremeni muzej ima radionice, igraonice;
– suvremeni muzej ima prodavaonice suvenira (s dozvolom);
– suvremeni muzej ima grijanje tijekom zime.

Prilog 1

		NASTAVA	
RAZRED	PREDMET	NASTAVNA CJEL.	MJESTO
I.	likovni odgoj	tekstilni upotrebnim materijal	škola (uz dijapozitive)
II.	likovni odgoj	oblikovano drvo (upotrebnim predmeti)	Muzej (vodstvo)
III.	likovni odgoj	lončarstvo, košaraštvo	Muzej (vodstvo)
IV.	domaćinstvo	rukotvorstvo (tradicijско)	Muzej (vodstvo)
V.	povijest	život Slavena u vrijeme seobe na Balkan	škola (predavanje uz dijapozitive)
VI.	geografija	vanevropske zemlje	Muzej (vodstvo)
VII.	domaćinstvo	narodna nošnja	škola (predavanje) Muzej (vodstvo)

Prilog 2

Etnografski muzej, Zagreb

PROGRAM SURADNJE ETNOGRAFSKOG MUZEJA U ZAGREBU I OSNOVNIH ŠKOLA U OKVIRU NASTAVNOG PLANA I PROGRAMA

a) pokretne-tematske edukativne izložbe:

1. **Narodno rukotvorstvo**
2. **Narodno rukotvorstvo panonske zone**
3. **Narodno rukotvorstvo dinarske zone**
4. **Narodno rukotvorstvo jadranske zone**
5. **Koža (od obrade do finalnih proizvoda)**
6. **Drvo (tehnika obrade, pomagala i gotovi oblici)**
7. **Keramika (od upotrebnog materijala preko pomagala – lončarskih kola – do finalnog proizvoda)**

¹ Nada Majanović: **Program suradnje etnografskog muzeja u Zagrebu i osnovnih škola u okviru nastavnog plana i programa – Odgojna i obrazovna djelatnost muzeja**, izdanje Hrvatskog muzeja školstva 1980.

² Nađa Majanović: **Iskustva i program suradnje muzeja i škola u širenju likovne kulture – Muzeologija** br. 17 MDC, Zagreb.

³ Nada Majanović: **Oblici prikazivanja muzejskih izložaka u osnovnim školama kao i njihove primjene u nastavi**, »Školske teme« br. 3 Zavoda za unapređenje vaspitanja i obrazovanja grada Beograda, 1979.

⁴ Nađa Majanović: **Etnografska slikovnica, Sadržaji kulture u odgoju djece**, Savez društava »Naša djeca« SR Hrvatske, 1987.

⁵ Nada Majanović: **Aspekti i prezentiranja etnološke građe organizacijama**, Inf. Mus. 3-4 MDC, 1978.

8. **Košaraštvo (tehnike pletenja i šivanja)**

9. **Muzički instrumenti**

b) predavanja

1. Ciklusna predavanja u Muzeju (izvanevropske zemlje)
2. Predavanja uz temu edukativne izložbe u školi
3. Uvodna predavanja uz nastavu likovnog odgoja u Muzeju
4. Informativna predavanja:
– **Muzej – čuvar narodne baštine**
– **Običaji kod naših naroda (uz rođenje, vjenčanje, smrt itd.)**
– **Narodno rukotvorstvo**
5. Predavanja iz različitih područja narodne materijalne kulture u dogovoru i po izboru škole

c) Ostali oblici rada i suradnje:

1. Školske zbirke
2. Školski kino-klubovi

3. Radio i TV-sekcije
4. Klubovi vezilja
5. Konzultacije u muzeju, posebno o snimanju predmeta, filmova s folklornim temama, kao i odabiranje predložaka za vezove

Prilog 3

Didaktičko-propagandni odsjek

PRAKSA U MUZEJU (izvadak iz jednog plana rada)
 Centar usmjerenog obrazovanja u kulturi
 Križanićeva 4

PLAN RADA 21–26. 12. 1987.

1. dan: 9–12 h (svi učenici)
 Upoznavanje učenika s ulogom i organizacijom muzeja [odjeli, spremišta (depoi), vodstvo kroz stalni postav, Statut i normativni akti muzeja; voditelji: Majanović, Frlan, Barlek]
2. dan: 11–12 h (svi učenici)
 Odjel dokumentacije (upoznavanje s radom; voditelj: Rona)
 12–13 h (svi učenici)
 Odjel biblioteka – upoznavanje sa stručnom literaturom (voditelj: Majanović u.z. Bakrač)
- 3–6. dan: 9–13 h (2 učenika)
 Propaganda za izložbu »Spolnost«
 a) provjera adresara (prijatelji uzvanici)
 b) popis uzvanika
 c) ispisivanje adresa
 d) obavijest sredstvima javnog informiranja (voditelj: Majanović)
 Ostalo: dva učenika
 a) uređenje i provjera adresara Centara za predškolski odgoj
 b) dopisi školama (izložba)
 c) pisanje programa suradnje
 d) ispisivanje adresa za škole (voditelj: Majanović)

Zagreb, 19. 12. 1987.

Prilog 4

Izložba »ETNOGRAFSKA SLIKOVNICA«

Izložba za predškolske ustanove s posebno planiranim aktivnostima
 CILJ – upoznavanje djece s vrijednostima narodne baštine kroz aktivno sudjelovanje uz igru i izvornu narodnu pjesmu

NAČIN RADA:

1. Pripreme u muzeju (ekspoziti, tekstovi za odgajatelje, legende za roditelje, obavijest o danu dolaska izložbe, dogovori s likovnjakom oko

postave, itd.)

2. Priprema u dječjoj ustanovi s pedagogom (način rada i postava vlastitih etnografskih kutića za vrijeme izložbe i nakon izložbe)
3. Program uz izložbu
 - a. zaduženja odgajatelja i raspored posjeta odgojnih grupa po danima i satima
 - b. priprema djece i posjet izložbi (odgajatelji)
 - c. aktivnosti i sadržaj na izložbi
4. Planirani posjet i razgovor s roditeljima

PRILOZI ZA MUZEJ

1. Likovni radovi djece s izložbe
2. Likovni radovi nastali nakon izložbe
3. Programi rada na izložbi, i pristupi radu odgajatelja
4. Mišljenje pedagoga, odgojitelja (prijedlozi, zamjerke)

Nada Majanović, prof.

Voditelj didaktičko-propagandnog odsjeka Etnografskog muzeja Zagreb

ABSTRACT

Activities of the Ethnographic Museum in Zagreb, in its educational function

Nada Majanović

The museum displays the ethnographic material from the territory of Croatia, and as a separate unit, a collection from non-European cultures. The present permanent display, installed in 1972, is by its contents and its concept adapted to the needs of the museum's educational activities. The display is clear and leaves enough space for the circulation of large groups of visitors. Some segments of the economic and social life in villages are presented thematically and in chronological order, and are perfected with geographical maps, illustrations of historic events, photographs and detailed text-captions. The museum has an educational and public relations department that has continuously and for a number of years cooperated with schools. The museum intends to join the educational programs in schools, specially in such subjects as visual art education, domestic science, history and geography. This task is realized through specialized lectures complementary to school classes. The museum very successfully cooperates with kindergartens, and organizes specialized activities outside the curriculum (workshops »Let's all embroider together«, »Let's make folk ornaments«), mobile educational exhibitions, lectures etc.

Nesrazmjer između obrazovne i ostalih djelatnosti u muzeju

Božena Kličinović
 Gliptoteka JAZU,
 Zagreb

Primljeno: 18. 12. 1987.

Obrazovni rad u muzejima jedan je od osnovnih zadataka muzejske djelatnosti; međutim, za bilancu općeg uspjeha jednog muzeja i njegovu afirmaciju u cijelosti, čini se, nema odlučujuću ulogu. Ponajprije, obrazovna djelatnost ne postoji u dugoročnom planiranju rada pojedinih muzeja, jer su ti planovi usmjereni samo trima osnovnim obaveznim djelatnostima, prema kojima muzej prikuplja građu, znanstveno je i stručno obrađuje, te prezentira i čuva. Njihovu prezentaciju obuhvaća stalni postav i povremena izložbena djelatnost. Sve ostale aktivnosti popratnog su tipa. Pedagoška je djelatnost pritom gotovo uvijek kampanjskog karaktera. Tako je nastao nesrazmjer između obrazovne i ostalih djelatnosti u muzejima, gdje se udovoljavanje edukaciji svodi na primjeren postav ekspozita i vodič, koji je namijenjen vrlo širokom krugu posjetilaca neovisno o stupnju njihova obrazovanja i starosnoj dobi. Nadalje, ukoliko među stručnim kadrom ne postoji radnik koji je sklon pedagoškom radu, onda je taj rad neodrživ izvan inicijative pojedinih obrazovnih ustanova. A koliko su široke mogućnosti muzejskog pedagoškog rada u suradnji sa školama, primjer su one izuzetno uspješne »nedjelje muzeja«, koje se odlukama ICOMA od 1954. organiziraju u svijetu i u nas, iako njihov prvobitni entuzijazam pomalo jenjava. Tako je 1962. »nedjelja muzeja« bila posvećena temi »škole i muzeji«, gdje uz ostale velike rezultate stoji podatak kako je u to vrijeme 14 muzeja u različitim gradovima Hrvatske posjetilo 60 000 posjetilaca.¹ Radi se dakako o posjetiocima obrazovnih ustanova, pa problem pedagogije u cijelosti treba sagledavati u kontekstu suradnje škola i muzeja koja bi trebala funkcionirati i izvan vanjskih poticaja.

Ovisnost pedagoškog rada o suradnji muzeja i škola višestruka je, a najtješnje je vezana za školske programe u čijim prenapućenim satnicama muzeji teško nalaze svoje mjesto. S obzirom na osobitu politiku financiranja muzejske djelatnosti, kojom se preferira znanstvenoistraživački rad njegovih stručnjaka i zaštita muzejskog fonda, problem pedagogije u muzejima

¹ Dragoljub Janković: 10 godina »nedjelje muzeja« u Jugoslaviji, »Muzeji«, časopis za muzeološka pitanja, br. 18, Beograd, 1985.